

Vopaleczky György:

A PEDAGÓGIAI MUNKA TERVEZÉSE A CSOPORTBAN

Javaslat a munkaterv felépítésére és tartalmára

Korábbi írásainkban foglalkoztunk már a pedagógiai munka tervezésével, nevezetesen a pedagógiai programmal, mint a tervezés intézményi szintű (stratégiai) dokumentumával.

A törvény előírja, hogy a program az alapprogramra kell épüljön, de tételes tartalmi elvárásokat is rögzít (KT 49. §). Szakmai szempontból a program akkor tölti be szerepét, ha megalapozza, és hosszabb távon orientálja az intézményi pedagógiai munkát, a pedagógusok tevékenységét. Továbbá, lehetőséget ad az intézményi pedagógiai munka értékelésére, ti. a kitűzött célokat mennyire közelítették meg.

A pedagógusok a kollégiumban tevékenységüket írásba foglalt - tanévre szóló - tervek szerint végzik. Ezek mindenekelőtt a csoport munkatervek, a szakköri tervek, az alprogram foglalkozási tervei, a különböző képességfejlesztő foglalkozások tervei.

E munkatervek kapcsolják össze a pedagógiai programot a napi működéssel; fordítják le a mindennapi tevékenységre a stratégiában megfogalmazottakat. A napi nevelőmunkában kell megvalósítani mindazt, amit a pedagógiai programban elhatároztak.

Csoport-munkatervek

Általánosan: a terv a jövő *tudatos* alakítására irányuló program, elhatározás. A napi pedagógiai munka tanévre szóló tervezését leíró csoport-munkatervekkel kapcsolatosan is érvényesnek tekintjük ezt. Lényeges, hogy a nevelési rendszer elemeiből (nevelési cél, tevékenység, eljárások stb.) épüljön fel, továbbá konzisztens és koherens legyen. Tehát benne a nevelési tényezők egyértelmű, pontos megfogalmazást nyerjenek, és egymásra épülve rendszerbe szerveződjenek.

A csoportmunkaterv javasolt szerkezete, tartalmi felépítése

1. Helyzetelemzés (helyzetfeltárás, kiindulási helyzet rögzítése). A tanévre szóló fő feladatok meghatározása, illetve annak „indokolása”

Külső tényezők figyelembe vétele

A munkaterv egyik pillére a pedagógiai program. Ebben az intézmény koncepciója, alapértékei, s az alprogram műveltségterületeire vonatkozó tartalmak (tartalmi követelmények) szolgálnak elsősorban útmutatásul.

Másik pillér az intézményi szintű éves munkaterv. Ez elvileg magában foglalja az előző tanévi intézményi eredmények értékelését, tehát a pedagógiai program

végrehajtására, a kitűzött célok elérésére, s a minőségfejlesztésre (az IMIP végrehajtására) vonatkozó következtetéseket, amelyek alapján megfogalmazódnak prioritások, célok, feladatok az aktuális tanévre. A pedagógiai program „lebontását”, aktualizálását is tartalmazhatja, ebben az esetben azt a csoportmunkaterv készítéséhez nem feltétlenül szükséges elővenni.

Belső tényezők figyelembe vétele

Talán a legfontosabb pillér - amennyiben a nevelő ugyanazt a csoportot viszi tovább – a nevelőmunka előző évi értékelése.

Az aktuális tanévre szóló tervezést ugyanis jól előkészíti egy gondos tanév végi értékelés, hiszen abban a nevelő összefoglalta, hol tart a csoport. Megjelenik benne a tanulók neveltsége, az egyes területeken nyújtott teljesítménye, s hogy milyen feladatok maradtak az aktuális tanévre. Így biztosított a *visszacsatolás*, az előző évi célokkal, vagy feladat-meghatározásokkal való összhang megteremtése.

2. Személyre szóló fejlesztési elképzelések

Nem elegendő „csoportszinten” tervezni. A tanulócsoportok nagymérvű heterogenitása miatt az *egyéni fejlesztés, bánásmód, szükséglet-kielégítés egyre nagyobb jelentőséget kap*, amihez szükségesek személyre szóló tervek is. Ezek a diákok személyiségének, képességeik, neveltségük, szükségleteik, elvárásaik, környezetük, szociokulturális hátterének változatosságát figyelembe véve készüljenek. Az a helyes, ha *a tanulóval megbeszéljük, s közösen határozzuk meg a tennivalókat.*

Ha a pedagógusnak új csoportja van (vagy új diákok csatlakoztak a csoporthoz), a tanulók vonatkozásában a helyzetfeltárás (adottságaik, személyiségük, stb. megismerése) hosszabb időt vesz igénybe. Ezt a személyre szóló fejlesztési terv elkészítésénél (határidő) e tanulók esetében figyelembe kell venni.

Ne feledkezzünk meg arról, hogy *a nevelés eredményességének mérése szempontjából is elengedhetetlen a kiindulási állapot felmérése, a tanulók megismerése.*

A külső és belső tényezők megismerése - a helyzetfeltárás - után a fejlesztési feladatok lényegre törően, tömören összefoglalhatók.

3. Csoportra vonatkozó részletes fejlesztési terv

A csoportra vonatkozó fejlesztés tervét az alapprogram hét műveltségterületére felosztva célszerű elkészíteni. (Helyesen döntöttek azok az intézmények, ahol a pedagógiai programok kidolgozásánál is ez volt a rendező elv.) Hiszen ezeknek többé-kevésbé kidolgozott a tartalma, cél- és követelményrendszere, továbbá, *köthető hozzájuk a nevelés (fejlesztés) teljes, kultúraterületenkénti spektruma* (gondolkodási kultúra, erkölcsi kultúra, esztétikai kultúra, munkakultúra stb. fejlesztése).

3.1 A csoport fejlesztési tervben megjelenítendő nevelési tényezők (amit tervezünk)

-

3.1.1 A fejlesztési célok (célrendszer)

Szükség van arra, hogy a terv az egyes nevelési területekre pontos célmeghatározásokat tartalmazzon. A célrendszer értékrendszeren nyugszik, a célok kitűzése értékválasztás kérdése. A pedagógiai programban a testületek már lefektették, mit tartanak értékesnek, mi az, amit közvetíteni akarnak, amit el akarnak sajátítani növendékeikkel. Ez egy konszenzus eredménye volt, tehát a csoportmunkában ezektől elvileg nem térhetnek el.

A célok konkrétak legyenek, s a *jövőbeni állapotot* határozzák meg. A célok, valamint a vállalások reálisak, teljesíthetők legyenek.

3.1.2. Követelmények (követelményrendszer)

A követelmény a nevelés célját közvetítő norma(rendszer): az érintettek (a csoport vagy az egyének) felé követelés formájában megfogalmazott elvárások. Azaz, a célok elérése érdekében kinek-kinek mit kell teljesítenie.

Az eltérő szocializáció, képességek, orientációk stb. miatt a követelmények két formában fogalmazódnak meg. Van egy általános, minden diákra, vagy korcsoportra kiterjeszhető követelmény-rendszer. Az alapprogram V., „A kollégiumi nevelés eredményessége” fejezete végeredményben ezt tartalmazza. Emellett – a differenciálás elvét követve – megfogalmazunk személyre szóló követelményeket is. (Ott, ahol indokolt, célcsoportra is.)

3.1.3 Tevékenységek (tevékenységrendszer): a nevelés eszköze, feltétele, közege. A célok elérése érdekében elvégzendő (tanári) feladatok, a tanulók által (illetve a velük együtt) végzett tevékenység.

3.1.4 Nevelési eljárások: ahogyan megszervezzük a nevelő tevékenységet (módszerek, eszközök). Áll:

- reáltevékenységek megszervezése
- nevelési hatáslehetőségek felhasználása

A tapasztalatok szerint a pedagógiai programokba is elsősorban e tényezők kidolgozottsága a leggazdagabb, bár gyakran összemosódnak, felcserélődnek. (Az alapprogram részletes leírást adja ezeknek.) Lényeges az, hogy a kiderüljön: mit végeznek a diákok, és mi a tennivalója a tanárnak.

Például, a munkatervben itt jeleníthetőek meg az alapprogram különböző témaköreit feldolgozó kötelező csoportfoglalkozások, a tevékenység (beszélgetés, megemlékezés, kirándulás, kulturális program stb.) szerint, amelyeken a diákoknak részt kell venni, függetlenül attól, hogy a csoportvezető, vagy más tartja-e meg azokat (tevékenység). A tanár feladata az, hogy ezeket megtartsa, megszervezze, vagy megfigyelési szempontokat adjon a résztvevőknek ezekhez (eljárás).

3.1.5 A teljesülés, megvalósulás kritériumai: annak rögzítése, mikor tekintjük a célt elértnek.

Amennyiben megfogalmaztuk a követelményeket, ezekhez nem nehéz megvalósulási kritériumokat kapcsolni, amelyek alapján *értékelhetjük a kitűzött célok megközelítését, elérését*. Mivel a követelményeknek több szintjét is megkülönböztetjük, a megvalósulási kritériumokat is ennek megfelelően - csoportszintre, illetve személyre szólóan értelmezzük. Tehát mindenkor az aktuális helyzetnek - a kitűzött célokhoz, a tanulók fejlettségi szintjéhez, életkorához,

tapasztalataihoz igazítva - kell használni ezeket a kritériumokat. Úgy legyenek megfogalmazva, hogy azokról – megfigyeléssel, méréssel, ellenőrzéssel - meg is tudjuk állapítani, hogy teljesültek-e, vagy sem.

3.1.6 A célok elérése ellenőrzésének, értékelésének módja (mit, mikor, hogyan ellenőrzünk, értékelünk)

A célok elérésére különböző határidőket is kitűzhetünk, de e tekintetben általában tanévben gondolkodunk. Az előrehaladást év közben is folyamatosan ellenőrizzük, értékeljük, az átfogó értékelést a tanév végén célszerű végezni, melyhez felhasználjuk az évközi ellenőrzések, értékelések eredményeit, megállapításait is.

Az ellenőrzés legáltalánosabb módja – mivel elsősorban nevelésről van szó – a viselkedés megfigyelése. Ebbe hívjuk segítségül a munkatársakat is. Az ellenőrzés, értékelés további eszközei: közösségi kohézió mérése, az alpprogram kötelező foglalkozásaihoz kapcsolódóan (pl. műveltségi) tesztlapokat kitöltése, közösségi aktivitás stb. A csoport tanulmányi eredménye, a létrehozott produktumok, vagy nyilvános szereplés alapján is értékeljük tanulóink teljesítményét.

A személyre szóló fejlesztés esetén az eredmények értékelése a diákkal együtt végzendő el.

4. A célcsoportra vonatkozó tervezés

Amennyiben a *csoporton belül* olyan, a többségtől eltérő, speciális bánásmódot igénylő tanuló nagyobb létszámban van jelen, akikkel a csoportvezető megítélése szerint külön program szerint szükséges foglalkozni, a tennivalókat, feladatokat a munkatervben külön fejezetben célszerű megjeleníteni (pl. sajátos nevelési igényű diákokra vonatkozó fejlesztési terv).

5. Kalendárium

A csoportélet kiemelkedő - tervezhető, konkrét időponthoz köthető - eseményeinek kronologikus sorrendben való kigyűjtése, összefoglalása a munkatervben jól áttekinthető képet ad a csoportmunkáról.

*

Melyek a jó csoportmunkaterv elkészítésének feltételei? A megfelelő alap, tehát a fentebb említett „pillérek” megléte. A közös igazgatású intézményekben különösen legyenek figyelemmel arra, hogy a kollégiumvezető év végi beszámolója olyan *önálló szakmai dokumentum legyen*, amely eleget tesz e kívánalomnak.

Kiemelendő a csoport állapotának az elemzése is. De a *tervkészítés szabályozottsága* is sokat segít abban, hogy a munkaterv konkrét, ennél fogva jól használható, „minőségi” munkadokumentum lesz.

Egy egyszerű példa a csoportmunka tervezésére

Műveltségterület: Életmód

Cél:

Segítségünkkel tanulóink megismerik, és a szükséges ismeretek, készségek, attitűdök elsajátítása révén magukévá teszik az egészséges életmód, a harmonikus, erkölcsös és konstruktív életvitel szokásrendszerét, úgy, hogy az számukra értékké válik.

Követelmény:

- Neveltjeinknek alakuljon ki a pozitív, kultúrált szokásrendszere
 - Neveltjeink figyeljék és óvják testi egészségüket
 - Legyenek tudatában mentális egészségük fontosságának
 - Ismerjék fel a rendszeres mozgás pozitív hatását
- Stb.

Tevékenység:

- Rendszeres szoba-, udvar stb. takarítás
 - Kommunikációs, konfliktuskezeléssel kapcsolatos gyakorlatok
 - Önismereti, szituációs játékok, tesztek
 - Egyszerű stresszoldó technikák alkalmazása
 - Részvétel egészségvédő előadásokon, drogprevenciós programban
 - Rendszeres mozgás, sport
 - A környezet tudatos megfigyelése
- Stb.

Nevelési eljárások:

- A kollégium szépítésének megszervezése
 - Figyelemfelhívás a környezet rendbentartására
 - Csoportszellem, kommunikáció javítását segítő foglalkozások szervezése
 - Környezetbe irányuló, esztétikai élményt nyújtó foglalkozások megszervezése, ill. annak biztosítása, hogy a diákok eljuthassanak ilyen programokra
 - Egyszerű stresszoldó technikák megtanítása
 - A csoport tagjai számára kollégiumon belüli sportolás megszervezése
- Stb.

Megvalósulási kritériumok

Neveltjeink :

- környezetüket tudatosan alakítják, szépítik, óvják
 - igényükké válik a személyes higiénia
 - felismerik a rendszeres és egészséges táplálkozás, a testmozgás, valamint a pihenés fontosságát, jelentőségét
 - képesek felismerni a testi és a lelki egészség közötti összefüggést
 - társas kapcsolataikban harmóniára törekednek
- Stb.

Ellenőrzés

Megfigyeléssel:

- környezet tisztasága, rendben tartása
- személyes higiénia
- aktivitás a környezet szépítésében
- igény a mozgásra, sportolásra
- közösségi kapcsolatok minősége

Felhasznált irodalom:

Gáspár László: Neveléstudomány. Oktatói Kiadó, Budapest, 1997
A Váci Mihály Kollégium Pedagógiai programja. Budapest, 2004

